

Nutriční aspekty stáří

Petra Hýsková 20. 10. 2015

Nutriční stav ve stáří

gerontologičtí „zdraví x nemocní“

Příčiny váhového úbytku ve stáří: kombinace fyzických, sociálních a psychických problémů

- meals on wheels – dysfagie, dentice (kvalita chrupu, parodontóza, zubní náhrady), zhoršení chuti a čichu, snížení pocitu hladu a žízně, tvorby slin, malabsorbce, restriktivní diety, léky, demence, deprese, chudoba, sociální izolace.
- stárnutí (f-ční rezervy- kardiovaskulární, respirační) + ↓ celkové svalové a kostní hmoty – > největší vliv na **↑ morbidity a mortality**
- deficiency mikronutrientů – následek spíše akutního nebo chronického onemocnění

Velká náchylnost k malnutrici při akutním onemocnění:

- nižší rezervy
- pomalejší návrat chuti k jídlu
- pomalejší návrat mobility

→ **nutriční intervence má význam v péči o geriatrického pacienta**

Změny ve složení těla + f-ční změny

4 stadia vývoje:

1.st. růst a vývoj v dětství

2. st. 20 – 30 let, vrchol fyzické zdatnosti, maximum svalové a kostní hmoty

3. st. postupný úbytek svalů + nárůst tukové hmoty (především abdominálně, infiltrace svalů tukem a vazivem) – závislé na dietě a pohybu

=> **sarcopenia of aging**

Příčiny: hormonální změny, chronický zánět, ↓ anabolické schopnosti AMK

4. st. > 80 let progrese úbytku fyzické zdatnosti, ↑ závislosti na druhé osobě

Diagnostika sarkopenie:

- Vyšetření svalové hmoty + úbytku svalové síly (handgrip) a f-ce (peak flow)
  - výrazně se zhoršuje při akutním a chronickém onemocnění

Důsledky sarkopenie: pády a následné zlomeniny, ↓ respirační f-ce, ↑ morbidita a zdravotní postižení, ↓ odolnost vůči onemocnění

Svaly = zásobárna AMK : glutamin (obnova poškozených tkání a imunitní f-ce)

Prevence a léčba sarkopenie je složitá (stagnuje pouze po dobu cvičení), dieta: bílkoviny 1 g.kg.d a během nemoci 1,5 g.kg.d

Akutní stav: časná mobilizace (fyzioterapie) + mentální stav + ochota spolupracovat

- **Ostatní netuková hmota:** kolagen, vazivo, imunitní bb., nosiče léků + další
  - ↓ buněčné hmoty ↓ rezervy odpovědi v nemoci
  - ↓↓↓ buněčného draslíku (nejvíce K je ve svalech kosterních)
- **Tuková hmota:** distribuce centrálně, po 75 roku se celkové množství tuku snižuje
- **Kosti:** úbytek už po 30 roce života, u žen vystupňován po menopauze, PEM, nízkou tělesnou hmotností, ↓ příjem vit. D a Ca, nedostatkem fyzické aktivity
- **Termoregulace:**
  - poškození termoregulace vystupňováno PEM, nízká TH snižuje vnímavost k teplotním změnám => zvýšené riziko hypotermie
  - snížení o 1 – 2 C v korové oblasti – poškození kognitivních f-cí, koordinace + svalové síly --- > úrazy a pády

- **Energetická bilance:** redukce BMR o 10 -20% mezi 30 -75 lety
zpočátku to vede k pozitivní energetické bilanci, poté – anorexie ve stáří – negativní energetická bilance + úbytek svalové i tukové hmoty
- **Apetit:** ↓ vnímání chuti jídla, mírné zvýšení chuťového prahu – potřebují bohatší chuť jídla, + také časná sytost (aperitiv 60 min. před jídlem)
- **Bakteriální přerůstání v tenkém střevě:** i bez anatomických defektů, příčina malabsorpce a podvýživy, významný vliv ATB léčba (historie)
- **Imunitní systém:**
  - ovlivněn dietními vlivy – tuky (prekurzory eikosanoidů, prostaglandinů a leukotrienů)
    - modifikovatelné antioxidanty (vit. C, E, Se, Cu, Zn)
    - korekce nutričních deficitů může ovlivnit imunitní odpověď ve stáří (**snížení počtu respiračních infekcí**)

Interakce léků ve stáří:

- ovlivňují chuť k jídlu, vstřebávání, metabolismus a vylučování, interakce potravin x léky, hypoalbuminémie – vyšší koncentrace volné nevázané formy – potenciální toxicita léku
- grepová šťáva (furanokumariny): statiny (↓ cholesterolu), antihistaminika, léky na TK, sbs. horm. štítné žlázy, antikoncepce, antacida, léky proti kašli
- vit.K: warfarin, vyrovnaný příjem vit. K
- lékořice: deplece K + retence Na (srdeční selhání), warfarin (↓ účinku)
- náhražky soli: digoxin (↓ srdeční selhávání), ACE inhibitory (↑kalémie)
- tyramin: MAOI (antidepresiva), léky na Parkinsonovu chorobu

PEM : souvislost mezi BMI a mortalitou

- V mládí riziková nadváha, ve stáří podváha
- ve věku > 75 let nejlepší prediktor MAC (antropometrie paže, výška se s věkem snižuje)
- měření svalové síly
- doplňkové vyšetření: ADL, IADL, fyzické zdraví, kognitivní a mentální f-ce, socioekonomické prostředí

Lékařské vyšetření: ztráta více než 5 % za 6 – 12 měsíců, zejména ve stáří

Potřeba živin

- **Energie:**

- BMR x 1,3 pro udržení tělesné hmotnosti
- BMR x 1,5 -1,7 pro nárůst tělesné hmotnosti
- 30 – 35 kcal.kg.d.

CALORIES per DAY FOR:

Activity Level	Women aged 51+	Men aged 51+
• Sedentary (not active)	1,600	2,000
• Moderately active	1,800	2,200 to 2,400
• Active	2,000 to 2,200	2,400 to 2,800

- *Reviewed December 2012*

- **Bílkoviny:**

- u zdravých 0,8 g.kg.d, lépe 1 g.kg.d
- nemocní 1,0-1,5 g.kg.d
- konzumace více než 30g v rámci jednoho jídla nevede ke zvýšení syntézy svalového proteinu – nejen množství ale i rozložení má vliv !!!
- Imobilita: nutná rehabilitace, ani ↑ příjem nevede ke zlepšení stavu

- **Tuky:**

- do 30 % CEP, 9 – 10 g EPA kys. linolová a linolenová
- celkový sérový cholesterol + LDL lineárně stoupá s věkem, plato 60 – 70 let, snižuje se v 70 a více letech
- HDL konstantní po celý život

- **Sacharidy:**

- škroby 55 -60 %
- deficit laktázy

- **Vláknina:**

- prevence zácpy, 5% energetické potřeby z rozpustné vlákniny
- celozrnné výrobky, ovoce, zelenina: 30 g/ den po 50 roce

- **Tekutiny:**

- 1 ml.kcal n. 30 ml.kg, nespecifické obtíže + kognitivní změny při dehydrataci

- **Vitaminy:**

- zejm. vit D (nedostatek slunečního záření, ↓ konzumace ml.výrobků – prevence pádů a zlomenin)

- **Minerální látky:**

- Fe (anémie) + Ca (osteoporóza)
- Ca + vit. D 3 porce/ den: mléko, mléčné výrobky, fortifikované cereálie, džusy, tmavě zelená listová zelenina, rybičky, multivitaminy lépe Ca + vit. D v komb.
- Draslík: ↑ K ↓ Na korekce TK (zelenina, ovoce, ml.výrobky)

Udržení svalové hmoty

- Svaly – klíčová role v udržení zdraví mužů i žen
- Cvičení proti odporu – významné v prevenci sarkopenie a osteoporózy
- Sarcopenia of aging- po 30 roce úbytek 3 – 8 % svalů v závislosti na výživě a pohybu
- Cvičení 2-3x týdně 20' + kvalitní bílkoviny
- Největší riziko ve stáří – pády - zlomeniny
- Využití vlastní tělesné hmotnosti

Nutriční intervence

- většina geriatrických pac. v rámci hospitalizace zhubne – nedostatečný příjem stravy (40 -60 % porce zůstává)
===> snížit porci a zvýšit denzitu stravy (ev. fortifikace bílkovin)
- adekvátní menu, menší porce častěji (svačiny mezi jídly)
- pomoc při jídle
- plán péče: preferován p.o.příjem
- tolerance PND : motivovaný sipping

Časná nutriční podpora a rehabilitace

z nutriční podpory (sipping 600 kcal/ 24g B/d) + rehabilitace (i při zápalu plic) prvních 10 dní hospitalizace profituje senior dalších 6 měsíců

Zabrání kritickému úbytku svalové hmoty a ztrátě soběstačnosti v časně fázi akutního onemocnění.

Jako nejvíce účinné pro zachování nebo tvorbu svalové hmoty se uplatňuje zejména odporové cvičení a to nejlépe 12 týdnů.

Empty Refrigerators Predict Poor Health of Older

“Elderly people with empty refrigerators are more likely to be readmitted to the hospital after assessment compared with patients with adequate refrigerator content.”

Sieber et al 2002 Geneva University Hospital in Switzerland

pokračování = > akutní geriatrický pacient